

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17260115>

Madina Mardonova Asqar qizi

Tayanch-doktorant,

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti

Tashkent, Uzbekistan

Email: mmardonova875@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada bugungi kunda dolzarb muammolardan biri bo'lgan tarbiyaning zamonaviy jamiyatdagi o'rni va uning Rumi ta'limoti bilan birgalikda uyg'unligi haqida qisqacha fikr yutilgan. Tarbiya shaxsni tarkib toptirishga qaratilgan bo'lib, shaxs va jamiyatning mavjudligini ta'minlaydigan qadriyatlar asosida rivojlanadi. Tarbiya inson shaxsini shakllantirish, uning ijtimoiy, siyosiy, madaniy, ma'rifiy hayotida faol ishtirokini ta'minlashga qaratilgan barcha ta'sirlar, tadbirlar, harakatlar, intilishlar majmuini anglatadi.

Kalit so'zlar: Tarbiya, xulq-atvor, Rumi ta'limoti, "Masnaviyi ma'naviy", Tasavvuf ilmi, sog'lom ruh, Tasavvuf maktabi, inklyuzivlik, uyg'unlik va xilma-xillik, aqliy, jismoniy, ahloqiy, ma'naviy sifatlari, globallashuv va modernizatsiya.

Аннотация: В данной статье кратко обсуждается роль образования, которая является одной из актуальных проблем современности, в современном обществе и его гармония при поддержке Руми. Образование направлено на формирование личности и развивается на основе ценностей, обеспечивающих существование человека и общества. Под образованием понимается совокупность всех воздействий, деятельности, действий и стремлений, направленных на формирование личности человека, обеспечение его активного участия в общественной, политической, культурной и образовательной жизни.

Ключевые слова: Образование, поведение, учение Руми, «Маснави духовно», суфизм, здоровая душа, школа суфизма, инклюзивность, гармония и разнообразие, умственные, физические, моральные, духовные качества, глобализация и модернизация.

Abstract: In this article, the role of education, which is one of today's urgent problems, in modern society and its harmony with Rumi's support is briefly discussed. Education is aimed at forming a person, and develops on the basis of values that ensure the existence of a person and society. Education means a set of all influences, activities, actions, and aspirations aimed at forming a human personality, ensuring his active participation in social, political, cultural, and educational life.

Key words: *Education, behavior, Rumi's teachings, "Masnavi is spiritual", Sufism, healthy soul, Sufism school, inclusiveness, harmony and diversity, mental, physical, moral, spiritual qualities, globalization and modernization.*

Hozirgi davrda mamlakatimizda tarbiya ishlarining mazmuni barkamol avlodni shakllantirishga qaratilgan. Respublikada sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalash, yosh avlodni XXI asr talablariga to'liq javob beradigan har tamonlama rivojlangan shaxslar etib voyaga yetkazish uchun zarur shart-sharoitlar va imkoniyatlar yaratilgan. Bu boradagi ishlarni aniq, maqsadli amalga oshirish uchun davlat ahamiyatiga molik hujjatlar, dasturlar va rejalar ishlab chiqilgan. Birgina Ta'lim to'g'risidagi Qonun, Kadrlar tayyorlash milliy dasturning qabul qilinishi yuksak umumiy va kasb-hunar madaniyatiga, istiqbolli vazifalarni hal etishga qodir barkamol avlodni tarbiyalashga yo'naltirilganligini keltirish kifoya. Tarbiya - yosh avlodni har tamonlama voyaga yetkazish, unda ijtimoiy ong va xulq-atvorni tarkib toptirishga yo'naltirilgan faoliyat bo'lib, shaxsni aqliy, jismoniy, ahloqiy, ma'naviy sifatlarini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, insonning jamiyatda yashashini ta'minlash uchun zarur bo'lgan xususiyatlarini tarkib toptirishning jarayonlaridir.¹³

Tarbiya nafaqat oila, maktab, bolalar va yoshlar tashkilotlarida olib boriladigan jarayonlar bo'libgina qolmay, uning yetakchi g'oyalari ommaviy axborot vositalari, gazeta va jurnallar orqali singdirilgan mafkurani ham o'z ichiga oladi. Zero, tarbiya ta'limga nisbatan kengroq bo'lgan tushunchadir. Rumiylar asarlarini olib qaraydigan bo'lsak, uning barcha asarlari, me'rosi negizi ta'lim-tarbiya, axloqqa borib taqaladi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganlaridek: "Bizni hamisha o'ylantirib keladigan yana bir muhim masala – bu yoshlarimizning odob-axloqi, yurish-turishi, bir so'z bilan aytganda, dunyoqarashi bilan bog'liq. Bugun zamon shiddat bilan o'zgaryapti. Bu o'zgarishlarni hammadan ham ko'proq his etadigan kim – yoshlar. Mayli, yoshlar o'z davrining talablari bilan uyg'un bo'lsin. Lekin ayni paytda o'zligini ham unutmasin. Biz kimmiz, qanday ulug' zotlarning avlodimiz, degan da'vat ularning qalbida doimo aks-sado berib, o'zligiga sodiq qolishga undab tursin. Bunga nimaning hisobidan erishamiz? Tarbiya, tarbiya va faqat tarbiya hisobidan."¹⁴ Rumiylar falsafasi ushbu sahifalarda markaziy o'rinni egallaydi va Sevgini (Allohga, insonga, tabiat va atrof muhitga) ilohiy aloqaga olib boradigan so'nggi yo'l sifatida ochib beradi. Uning so'zlariga chuqurroq kirib borar ekansiz, sevgining oddiy narsalardan ustun turadigan va bizni borlig'imiz mohiyati bilan birlashtiradigan o'zgartiruvchi kuchiga guvoh bo'lasiz. Rumiylar ta'limotlari sizni yuzaki farqlardan tashqariga qarashga va butun insoniyatni bog'laydigan "universal ipni" qamrab olishga ilhomlantiradi.

Siz yuragingizni uyg'otishga, chinakam yashashga va hayotingizning har bir jabhasida qoniqishni topishga undaydi. Rumiylar ta'limoti shunchaki kitob emas, balki o'zingizning haqiqiy shaxsingizni ochish va Sevgi, ma'naviyat va shaxsiy o'sish bo'yicha chuqur saboqlarni o'zlashtirish kalitini o'z ichiga olgan qo'llanmadir. Uning

¹³ T. Ismoilov. "Tarbiya" <https://e-library.namdu.uz>

¹⁴ 2017 yil 15 iyunda Toshkent shahrida bo'lib o'tgan «Ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, muqaddas dinimizning sofligini asrash – davr talabi» mavzusidagi videoselektoridan.

sahifalarida siz kimligingizning mohiyatini ochishga va maqsadli va mazmunli sayohatga chiqishga imkon beruvchi poklanishning o'zgartiruvchi kuchini kashf etasiz. Sevgi, rahm-shafqat, ma'naviyat va o'z-o'zini takomillashtirish bo'yicha qimmatli hayotiy saboqlarni ochib, Rumiyning abadiy hikmatiga maftun bo'lishga tayyorlaning. Uning so'zlari sizning ichingizda aks sado beradi va sizning yanada to'liq va ma'rifatli hayot sari yo'lingizni yoritadi.

Rumiy misralarida zamon va makon chegarasidan oshib ketadigan umuminsoniy haqiqatlar jaranglaydi. O'zbekistonda zamonaviy yoshlarning xulq atvorlaridagi ayrim jixatlari Rumiy asarlari orqali mehr-oqibat, ma'naviy-ma'rifiy ta'limotlarida o'z aksini topmoqda. Rumiyning bardavom hikmatini o'zlashtirib, o'zbek yoshlari yuzaki tafovutlardan ustun bo'lgan istiqbolni o'zlashtirib, o'zaro bog'liqlik va atrofdagi dunyoga hamdardlik hissini tarbiyalaydi. O'zbekiston an'analar globallashuv va modernizatsiya kuchlari bilan qo'shilib ketadigan madaniy chorrahada turibdi. Ushbu dinamik manzarada Rumiyning axloqiy qarashlari o'z merosini tez o'zgarib borayotgan dunyo talablari bilan uyg'unlashtirishga intilayotgan o'zbek yoshlari uchun yo'l-yo'riq ko'rsatadi. O'zbekiston yoshlari moziyga nazar solib, zamonaviy ta'lim tizimi bilan birga Rumiy ta'limotiga tayanib, o'tmish va bugun o'rtasidagi tafovutni bartaraf etib, an'analarga asoslangan, ammo kelajak imkoniyatlariga ochiq o'zlikni shakllantirmoqda. Rumiy falsafasining zamirida ma'naviy ma'rifat va o'zlikni kashf etishga chuqur intilish yotadi.

Ma'no va maqsadni izlash yoshlar madaniyatining asosiy tamoyili bo'lgan O'zbekistonda Rumiyning tasavvufiy mulohazalari qalbning ichki olamida sayr qilishning yo'l xaritasini taklif etadi. Rumiy she'riyati va falsafasini chuqur o'rganish orqali o'zbek yoshlari o'z hayotini, o'zini va dunyoni chuqurroq anglash bilan boyitib, o'z hayotini boyitib, o'z hayotini boyitish, tafakkur, tafakkur va ma'naviy yuksalish kabi o'zgaruvchan sayohatga o'tlanadi. Rumiyning birdamlik, bag'rikenglik va qabul qilish haqidagi xabari turli madaniyatlar, dinlar va an'analar yonma-yon yashayotgan O'zbekiston kabi rang-barang jamiyatda chuqur aks sado beradi. Rumiyning axloqiy qarashlaridan ilhomlangan O'zbekiston yoshlari inklyuzivlik, uyg'unlik va xilma-xillikka hurmat kabi qadriyatlarni himoya qiladi. O'zbekistonlik yoshlar Rumiy ta'limotini o'zlashtirib, o'zaro hurmat va hamdardlik ijtimoiy munosabatlarning negizini tashkil etuvchi yanada yaxlit, mehr-oqibatli va tushunadigan jamiyatni yaratishga hissa qo'shadi. Mustaqillik yillarida tasavvuf ilmini o'rganish va tasavvuf ilmi doirasida qator ilmiy-tadqiqot ishlari amalga oshirilishiga ham alohida e'tibor qaratildi. Buyuk tasavvuf namoyandalari hamda mutasavviflar ijodini o'rganish va tadqiq etish masalalari ham birmuncha erkinlashtirildi.¹⁵ Tasavvuf ilmi Sharqda shakllangan bo'lib, u asrlar osha kishilarni ma'naviy va ruhiy poklikka, komillikka, shuningdek, sog'lom e'tiqodga da'vat etuvchi yuksak axloqiy hamda irfoniy tafakkurni o'zida mujassamlashtirgan muqaddas ilmlardan hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev bir qator takliflarni

¹⁵ D. Abdiqadirov. "Sufiylik tariqatining Jaloliddin Rumiy ma'naviy-pedagogik dunyoqarashiga ta'siri." www.oriens.uz. 2022\02. Volume 2. P-1.

bergandi. Shu takliflardan Tasavvuf namoyondalarini o'rganish va Tasavvuf maktabini yaratish zarur ekanligi aytib o'tganligi, Tasavvuf ilmi, yoshlar tarbiyasida qanchalar ahamiyatli ekanini yaqqol misoli bo'la oladi. Jaloliddin Rumiy shu yillar davomida tasavvuf ilmining buyuk mudarrislari hisoblanmish Boyazid Bistomiy, Junayd Bag'dodiy va Mansur Hallojlarning ta'limotlari bilan ham yaqindan tanishadi. Robiya Adaviya, Hakim Sanoiy, Farididdin Attorlarning ijodini chuqur o'rganadi. U o'zining mashhur "Masnaviyi ma'naviy" asari tarkibidagi falsafiy-axloqiy hamda diniy mavzulardagi hikoyatlar-u rivoyatlar, masallar-u matallarga tartib berishda aynan shu ijodkorlar asarlaridan iqtiboslar keltiradi, ularning fikrlari va qarashlarini o'z falsafiy ta'limoti bilan aynanlashtirgan holda, o'z ijodi orqali ushbu tasavvuf ilmi namoyandalariga bo'lgan ehtiromini izhor etadi. "Alloma Jaloliddin Rumiy qalbida ham o'z davridagi razolatlar-u jaholatga, fahsh va zinoga, ikkiyuzlamachilig-u turli bir-biriga zid bo'lgan diniy aqidalarga nisbatan isyon ko'tarila boshlaydi.¹⁶" Shu sababli ham bu buyuk mutassavvifning qarashlarini hozirgi ta'lim tarbiyada o'rganmasdan chetlab o'tish ulkan xatodir. Necha asrlardan buyon chig'iriqdan o'tib, hayotiy misollarga asoslangan holda sevib o'qilayotgan manbaalari biz uchun ijtimoiy zaruriyat bo'lishi bilan birga ruhiy ozuqa hamdir. Chunki insonda ruh sog'lom bo'lmasa hissiyotlarni anglab olmasak va tartibga solmasak jismning halokatiga ro'baro kelishimiz o'z ifodasini topib kelmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. T. Ismoilov. "Tarbiya" <https://e-library.namdu.uz>
2. 2017 yil 15 iyunda Toshkent shahrida bo'lib o'tgan «Ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, muqaddas dinimizning sofliğini asrash – davr talabi» mavzusidagi videoselektoridan.
3. D. Abdiqadirov. "Sufiylik tariqatining Jaloliddin Rumiy ma'naviy-pedagogik dunyoqarashiga ta'siri." www.oriens.uz. 2022\02.Volume 2. P-1.
4. Shams Qaysi Roziy. AL-Mu'jam.-Dushanbe:Adib,1991.-B.33

¹⁶ Шамси Қайси Розий. Ал-Мўъжам. – Душанбе: Адиб,1991. – Б.33